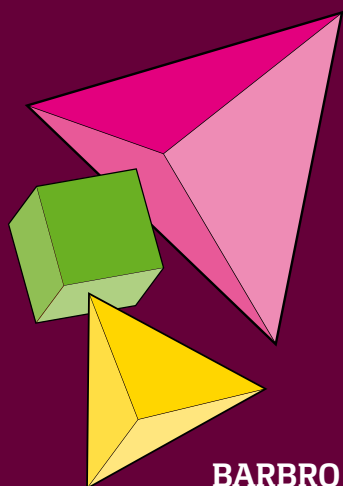

rapport

Skifte kurs?

*Rapport om digital kompetanse
i ny barnehagelærerutdanning*

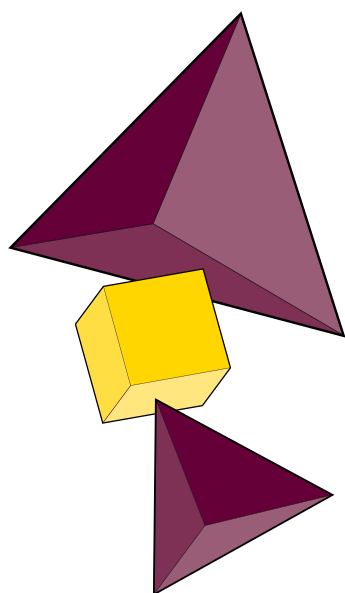
**BARBRO HARDERSEN
MONICA JENSSEN**

**SENTER
FOR IKT I
UTDANNINGEN**

Skifte kurs?

*Rapport om digital kompetanse
i ny barnehagelærerutdanning*

**BARBRO HARDERSEN
MONICA JENSSEN**

Om Senter for IKT i utdanningen.

Senter for IKT i utdanningen ble opprettet 1. januar 2010 og er underlagt Kunnskapsdepartementet. Senteret skal bidra til økt kvalitet i opplæringen med bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) for barn i barnehagene, elever i grunnskolen og studenter i lærer- og barnehagelærerutdanningen.

Rettigheter.

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser.

Materialet i denne publikasjonen er videre tilgjengelig under følgende Creative Commons-lisens: Navngivelse-DeLPåSammeVilkår 3.0 Norge, jf: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/no/>.

Det innebærer at du har lov til å dele, kopiere og spre verket, samt å bearbeide (remikse) verket, så fremt følgende to vilkår er oppfylt:

Navngivelse

Du skal navngi opphavspersonen og/eller lisensgiveren på den måte som disse angir (men ikke på en måte som indikerer at disse har godkjent eller anbefaler din bruk av verket).

Del på samme vilkår

Om du endrer, bearbeider eller bygger videre på verket, kan du kun distribuere resultatet under samme, lignende eller en kompatibel lisens.

Innholdsfortegnelse

1 Introduksjon	6
2 Om forprosjektet og rapporten	7
Hvilket problem er det vi forsøker vi å løse?	7
Forprosjektets leveranser	8
Forprosjektets arbeidsform	9
3 Ny rammeplan for BLU	10
Rammeplanen	10
IKT mellom linjene	11
4 Digital kompetanse - betraktninger og innhold	13
Bakgrunn for begrepet 'digital kompetanse'	13
IKT i barnehagen	16
Profesjonsfaglig digital kompetanse i lærerutdanninga	17
Profesjonsfaglig digital kompetanse i barnehagelærerutdanninga	18
Et innhold til begrepet Profesjonsfaglig digital kompetanse	19
5 Fra plan til praksis: Implementeringen av rammeplanen	20
Aktørbeskrivelser	20
"Det digitale toget"	24
Svakhetspunkter som kan undergrave en helhetlig satsning	24
6 Skifte kurs?	25
Mulige innsatsområder for å styrke helheten	26
Mulige videre tiltak	27
7 Konklusjoner	29
Veien videre	29

1. Introduksjon

Den nye barnehagelærerutdanningen varsler om en ny kurs for utdanningene, studentene og barnehagene. Kompetente ansatte er en forutsetning for at barnehagen oppfyller sitt samfunnsmandat, i tråd med barnehagens formål¹. En ny utdanning er et springbrett for ny kurs, også når det gjelder å implementere digitalt innhold. Senter for IKT i utdanningen ser muligheter til et samlet kompetanseløft hva gjelder bruk av informasjons- og kommunikasjonsverktøy (IKT).

Å ruste barnehagebarn til å bli framtidige kloke digitale informasjonssøkere, sosialt kompetente og demokratiske medborgere er altså blitt en del av utdanningens oppgaver. På papiret. Det er også en skrikende etterspørsel på et digitalt kompetanseløft i alle deler av sektoren. Men hvordan gjør vi det i praksis? Hvordan skifter vi kurs?

Kunnskapsdepartementet har gitt Senter for IKT i utdanningen mandat til å styrke kvaliteten ved digital kompetanseutvikling i barnehagesektoren. Med det 3-årige barnehageprosjektet har vi lagt grunnsteinen for å fremme bruk av IKT i alle deler av barnehagesektoren, hvilket nå også kommer utdanningene til gode. Gjennom et oppsøkende og tett samarbeid med praksisfeltet har vi møysommelig kartlagt det digitale barnehagelivet, hvordan sektoren selv kan bidra med å styrke kvaliteten i barnehagene, og hvor det finnes flaskehalsar som sinker implementering av en digital praksis. Alle disse erfaringene kan en ny utdanning dra nytte av.

Digital kompetanseutvikling i barnehagesektoren gjøres best ved en helhetlig tilnærming hvor mange drar lasset samtidig. Barnehagelærerutdanningen er en sentral aktør dersom vi skal lykkes i en nyansert og hensiktsmessig implementering av digital kompetanse. Samtidig ser vi verdien av å snakke barnehagefolkets 'språk'. Bruk av IKT i barnehagene skal ikke gå på bekostning av vår tradisjonsrike og stolte barnehagekultur, den skal gå sammen med den inn i framtiden. Den nye rammeplanen for barnehagene, som skal være operativ fra 2015, kan bidra til å styrke helhetsfokuset i sektoren. Rammeplangruppen har fått i oppdrag å vurdere og fremme forslag om revideringer, blant annet med tanke på "relevante samfunnsendringer (herunder bruk av IKT)"².

Det er med stolthet og glede jeg med denne rapporten kan legge fram de siste funnene og fruktene av senterets 3-årige barnehagesatsing, ikke minst ved å kunne presentere et første forslag på hva innholdet i profesjonsfaglig digital kompetanse er for barnehagefolk. Ved å konkret foreslå hva og hvordan utdanningene skal sikre at studentene har med seg digital bagasje ut i yrkesutøvelsen, er lista lagt for hvor vi ønsker utdanningen og barnehagene skal i framtiden.

Vi håper at dette vil skape inspirasjon og videre utvikling av hva profesjonsfaglig digital kompetanse er i teori og praksis, når både utdanningene og barnehagene sørger for at teknologien styrker profesjonsutøvelsen. Vi vil aldri komme i mål med dette arbeidet, teknologi og læring er i stadig forandring, det er derfor feltet er så spennende!

Med dette vil jeg rette en spesiell takk til prosjektgruppa med Cecilie Stranger-Thorsen (STRANGER) og rådgiver Monica Jenssen (Senter for IKT i utdanningen) for et strålende og lærerikt arbeid. Takk også til alle bidragsytere i utdanningene, barnehagene og andre som har heiet eller hjulpet til! Nå er utdanningene i bevegelse, det er nå vi har sjansen. Lykke til!

Oslo 22.11.13

Barbro Hardersen,

Seniorrådgiver Senter for IKT i utdanningen,
prosjektleder for barnehagesatsingen og forprosjektet

1 Jfr. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2013) og § 1,2 og 3 i Barnehageloven.

2 <http://www.udir.no/Barnehage/Rammeplan/Ny-rammeplan-i-2015/>.

2. Om forprosjektet og rapporten

Hvilket problem er det vi forsøker vi å løse?

Den nye rammeplanen for barnehagelærerutdanning³ representerer et stort steg fremover for digital kompetanse i utdanninga. Når rammeplanen for første gang trer i verk høsten 2013 skal alle landets 18 utdanningsinstitusjoner med barnehagelærerutdanning⁴ sørge for at studentene har bred kunnskap om barns «gryende digitale ferdigheter»⁵. I tillegg nevnes, for første gang, digital kompetanse i profesjonsfaglige sammenhenger i de tilhørende retningslinjene⁶, og som en del av læringsmålene.

Retningslinjene slår fast at utdanningen skal sikre systematisk arbeid med utvikling av studentenes digitale kompetanse. Men hva betyr egentlig dette kravet i praksis? Med dette forprosjektet har Senter for IKT i utdanningen (heretter IKT-senteret) satt søkelys på følgende problemstillinger:

- Hva er digital kompetanse i barnehagelærerutdanningen?
- Hvordan sørger vi for at barnehagelærerne kommer ut i arbeid med en bred forståelse av digital kompetanse?
- Hvordan kan vi sikre at alle utdanningsinstitusjonene er del av denne utviklingen?
- Hvilken rolle har barnehagene i utvikling av digital kompetanse i universitets- og høyskolesektoren?

FOR Å ADRESSERE PROBLEMSTILLINGENE HAR FORPROSJEKTET:

- Innhentet informasjon om rammeverket og perspektiver på IKT i utdanningssektoren
- Kartlagt status for implementeringsarbeidet
- Undersøkt hvilken forståelse av digital kompetanse som ligger til grunn for dette arbeidet
- Undersøkt hvilke utfordringer som er størst i dette arbeidet
- Undersøkt om det fins grunnlag for videre innsatser på området

³ Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning, Kunnskapsdepartementet 2012 .
Se: <http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2012-06-04-475>.

⁴ Liste over barnehagelærerutdanninger: utdanning.no/studiebeskrivelse/barnehagelaererutdanning.

⁵ Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning: § 2. Læringsutbytte, Kunnskaper.

⁶ Nasjonale retningslinjer for barnehagelærerutdanning, Kunnskapsdepartementet 2012. Se: www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Rammeplaner/Barnehagelaerer/Nasjonale_retningslinjer_barnehagelaerer-utdanningen04juni.pdf.

Forprosjektets leveranser

FORPROSJEKTET HAR OVER EN PERIODE PÅ 10 UKER:

- Arrangert workshopen *Skifte kurs?* i Oslo den 26.09.13, med ca. 40 deltakere fra 17 av de 18 barnehagelærerutdanningene (BLU), barnehager og andre interessenter.
- Etablert vitendelingsforumet / bloggen *Digital samlingsstund*⁷, samt en lukket Facebook-gruppe⁸ for informasjonsdeling og dialog blant workshopdeltakerne.
- Foretatt dypdykk i arbeidet med digital kompetanse i BLU gjennom dialogen med utdanningene og relevant teori, samt seks dybdeintervju⁹ med sentrale aktører.
- I etterkant av prosjektperioden er erfaringene samlet i rapporten *Skifte kurs?*.

Denne rapporten oppsummerer konklusjonene fra arbeidet, men er også ment som et startpunkt for en bredere diskusjon og videre arbeid på feltet, hvor aktører fra både utdanningene og barnehagene blir involvert.

Avgrensninger

Forprosjektet har fokus på digital kompetanse på barnehagelærerutdanningsnivået. Utgangspunktet har vært å identifisere hvilken digital kompetanse utdanningene må gi studentene for at de skal kunne utøve sin profesjon. Indikatorene for digital kompetanse må derfor også gjelde utdannerne selv. Prosjektets mål har ikke vært å utarbeide et innhold for barns digitale kompetanse eller diskutere rammevilkårene for digital kompetanse i barnehagen.

Dette er til tider en vanskelig grensedragningsoppgave, ettersom studentenes mulighet for å benytte sin digitale kompetanse i arbeidslivet påvirkes av hvilken situasjon som møter dem: tilgang på utstyr og kompetansen hos eiere, styrer og pedagoger. Vi blir derfor nødt til å først anlegge et bredt blikk på hele sektoren for siden å skape oss et bilde av de sentrale aktørene og for å kunne diskutere hvilke tiltak som er sentrale på utdanningsnivået i rapportens kapittel 6. Likeledes må vi også ha barnas digitale kompetanse i mente når vi snakker om barnehagelærerutdanningens digitale kompetanse.

For å kunne skape varige endringer og samstemmighet må tiltak på utdanningsnivået kombineres med tiltak på barnehagenivået. I det pågående arbeidet med ny rammeplan for barnehagen vil denne rapporten kunne fungere som et kunnskapsgrunnlag om hvordan digital kompetanse i utdanningene bidrar til – og er en forutsetning for – digital kompetanse i barnehagen.

Avgrensningene i denne rapportens konklusjoner om mulige tiltak bør ikke stå til hinder for å se utdanning og praksisfelt i sammenheng. Som den videre analysen vil vise er den digitale kompetansen og motivasjonen vel så stor i landets barnehager som den er i utdanningene, og etterspørselen etter et tettere samarbeid er stor.

---

7 <http://digitalsamlingsstund.wordpress.com>.

8 <http://www.facebook.com/groups/digisam>.

9 Dybdeintervju ble foretatt med:

- Helge Habbestad, studieleder UiT, Norges arktiske universitet, campus Tromsø
- Henriette Jæger, høgskolelektor, Høgskolen i Oslo og Akershus
- Magnus Nohr, ansvarlig for IKT-undervisningen på grunnskolelærerutdanningen, Høgskolen i Østfold.
- Aud Marie Stundal, studieleder og Hege Gjerde, høgskulelektor, Høgskulen i Sogn og Fjordane
- Margrethe Jernes, førsteamanuensis Universitetet i Stavanger
- Mimi Bjerkestrand, leder av Følgegruppa for barnehagelærerutdanningen.

Forprosjektets arbeidsform

Forprosjektet er et prøveprosjekt i et nytt terreng. Utdanningene har akkurat startet å gjøre seg erfaringer med implementering av rammeplanen¹⁰. Det har ikke vært mulig med noen bred kartlegging av statusen i implementeringsarbeidet - fordi det først og fremst har vært behov for å først identifisere indikatorer på digital kompetanse og foreta en grunnleggende undersøkelse av sentrale utfordringer og mulige tiltak.

Det har derfor blitt prioritert å gå i dialog med aktørene på feltet, kartlegge status, forankre arbeidet og dele funn og konklusjoner underveis i sosiale medier. Denne dialogen har vært sentral for forprosjektets resultater. På workshopen Skifte kurs? holdt fire forskjellige aktører fra barnehage og utdanning innledninger om 'digital kompetanse' i praksis, som en oppstart til diskusjonene blant deltakerne om hvordan denne defineres.

IKT-senteret har, gjennom arbeidet med kompetanseutvikling hos barnehageansatte, allerede erfart viktigheten av at barnehagelærerne får egne erfaringer og 'aha'-opplevelser med digitale verktøy og metoder. I gruppearbeidet med å diskutere utfordringer og tiltak fikk deltakerne selv teste digitale verktøy: Blog, Facebook, Padlet. Slik skapes erfaringer og innsikt også hos utdannerne om at man må kjenne seg trygg på verktøyene for å kunne lære dem bort, og disse metodene skaper motivasjon til både egenutvikling og videre arbeid i den egne institusjonen.

Forprosjektet har slik satt i gang et endringsarbeid og har åpnet en kanal for dialog med barnehagelærerfeltets aktører og interessenter. Forprosjektets metoder øker forhåpentligvis relevansen av denne rapportens konklusjoner, ettersom disse har blitt forelagt og kvalifisert hos aktørene underveis. En slik arbeidsform øker også medansvaret hos aktørene¹¹. Gjennom den videre aktiviteten på bloggen og Facebook-gruppa kan deltakerne selv fortsette dialogen¹².

For å skape varige endringer og nye tiltak er vi avhengige av å ha et større antall deltakere og gjennomføre en mer systematisk undersøkelse av status for kartleggingen, også med kvantitative målinger. Med kunnskapen som her er frembrakt ligger forhåpentligvis alt til rette for at dette kan la seg gjøre.

10 Med unntak av Høgskulen i Sogn og Fjordane, som har vært pilotutdanning i 2012-2013, har utdanningene sine første erfaringer med den nye rammeplanen ved skolestart høsten 2013.

11 Idéen om en nettverksoversikt, med kontakinfo til alle utdanninger og lenker til programplaner, ble lagt inn på bloggen. Dette tiltaket ble også spontant etterspurt på workshopen, men det viste seg vanskelig å få respons når nettverket selv ble bedt om å legge inn denne informasjonen. Slike tester på interesse er kanskje gode indikatorer på hva som er viktig og realistisk i hverdagen, og det vil kunne være viktigere å kunne prioritere i forhold til slike signaler enn å gjennomføre en forhåndsdefinert plan - også i det videre arbeidet.

12 Den 31.10.13 ble Facebook-gruppa overlatt til workshop-deltakerne selv, de ble alle gjort til administratorer slik at det videre arbeidet styres av nettverket. I løpet av de tre ukene siden denne overleveringen har gruppa økt med 50%, fra 48 til 72 medlemmer, en god indikasjon på at workshop-deltakerne selv ser et behov for å bygge nettverk og inkludere sine kollegaer i de videre diskusjonene.

3. Ny rammeplan for BLU

Rammeplanen

Da den nye barnehagelærerutdanninga trådte i kraft høsten 2013, skiftet utdanninga navn fra 'førskolelærerutdanning'. Den nye rammeplanen for barnehagelærerutdanninga slår for første gang fast at barnehagelærerutdanningen skal sørge for at studentene skal ha:

... bred kunnskap om barns språkutvikling, flerspråklighet, sosiale, fysiske og skapende utvikling og gryende digitale-, lese-, skrive- og matematikkferdigheter¹³.

For å kunne ha å bred kunnskap om barns gryende digitale ferdigheter kreves digital kompetanse. Rammeplanen nevner slik digital kompetanse eksplisitt under læringsutbyttebeskrivelsene for kunnskaper, men ikke under læringsutbyttebeskrivelsene for ferdigheter eller generell kompetanse. Dermed må leseren selv ha kunnskap og motivasjon til å 'lese mellom linjene' at digital kompetanse er en naturlig del av de andre målene for utdanninga.

Retningslinjene

Utover rammeplanen nevner retningslinjene: Nasjonale retningslinjene for barnehagelærerutdanninga¹⁴, digital kompetanse i flere sammenhenger, både i den generelle delen og i to av de seks kunnskapsområdene:

FRA DEL 1, GENERELL DEL – ORGANISERING, STRUKTUR OG INNHOLD:

- Studentane skal øvast både i munnleg, skriftleg (bokmål og nynorsk) og praktisk framstilling, og skal få erfaring med å nytte digitale verktøy i profesjonssammenheng (4. Utdanningas struktur og innhald, avsnitt 4.2, pkt. e: Arbeidsformer og vurderingsformer).
- Ein av føresetnadene for profesjonell yrkesutøving er å bruke norsk språk munnleg og skriftleg og digitale verktøy på ein kvalifisert måte i ulike sammenhenger. Denne kompetansen blir utvikla som ein del av ferdigheitene i alle kunnskapsområda (5. Kvalitetskjenneteikn ved ny barnehagelærerutdanning, 5.2. Profesjonsretting).
- Programplanen skal sikre systematisk arbeid med utvikling av munnleg, skriftlig og digital kompetanse til studentane (6. Indikatorar for ny barnehagelærerutdanning, 2. Profesjonsretting, Pkt. IV).

FRA DEL 2, NASJONALE RETNINGSLINJER FOR KUNNSKAPSOMRÅDER:

- Studenten har kunnskap om ulike pedagogiske og digitale verktøys betydning for å fremme barns lek og læring og hvordan disse kan brukes kreativt og kritisk (Læringsutbytte for kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring).
- Sentralt i kunnskapsområdet er å kvalifisere studenten til å arbeide med barns møte med et mangfold av kunst- og kulturuttrykk. En viktig side ved denne kompetansen er å bruke digitale medier på kreative og reflekterte måter (Læringsutbytte for kunnskapsområdet Kunst, kultur og kreativitet).

¹³ Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning: §2.Læringsutbytte, Kunnskaper.

¹⁴ Nasjonale retningslinjer for barnehagelærerutdanning, Kunnskapsdepartementet 2012.

- [Studenten] har kunnskap om barns musikalitet og musikalske utvikling, barns utvikling i skapende arbeid innen digital og to- og tredimensjonale former og uttrykk, og om estetiske dimensjoner og formmessige elementer i barns dramatisk lek og utvikling (Læringsutbytte for kunnskapsområdet Kunst, kultur og kreativitet).
- Retningslinjene slår slik fast at det er i en profesjonssammenheng digitale verktøy skal brukes og at disse skal bruke på en kvalifisert måte i ulike sammenhenger. Dette er nytt, og det overlates til utdanningene å finne ut hva disse formuleringene innebærer: hvilket innhold utdanninga må inkludere og hvordan man bruker digitale verktøy i barnehageprofesjonen (i motsetning til andre profesjoner).
- Retningslinjene, som utarbeides av Rammepanutvalget, er utfyllende og veiledende for utdanningene. Formuleringene vi finner her om digital kompetanse veier dermed ikke like tungt som formuleringer i retningslinjene. Det foreligger likevel ingen tvil om at utdanningene heretter må sørge for at uteksaminerte studenter besitter digital kompetanse.

IKT mellom linjene

I så vel rammeplanen som i retningslinjene er det flere steder hvor 'digital kompetanse' ikke nevnes konkret, men hvor man med et digitalt perspektiv kan se at digital kompetanse hos utdannere og studenter forutsettes. Noen utvalgte eksempler på dette fra rammeplanens Del 1 og 2:

DEL 1, GENERELL DEL –ORGANISERING, STRUKTUR OG INNHOLD:

- Vurderingsformene skal hjelpe studentane til å sjå samanheng mellom praksis og teori, samanheng mellom dei ulike kunnskapsområda, og bidra til læring og personleg utvikling (4.2 Arbeidsformer og vurderingsformer).

Vurderingsformene bør også inneholde et digitalt perspektiv. Mange studenter må for eksempel levere håndskrevne eksamener. Her leser vi også inn at studentene får erfaringer med å levere arbeid i digitale mapper, en vurderingsform som er direkte overførbar til arbeidet med barnehagebarns mapper.

- Variert praksis inneber at studentane får erfaring med ulike sider av barnehagelæreryrket i eit barnehagefelt prega av endring, mangfald og kompleksitet.

Her kan man lese inn at studentene pålegges refleksjonsnotat, oppgaver og/eller gjennomføring av med et IKT-perspektiv.

- Utdanninga førebur studentane på dei krav og forventingar som samfunnet stiller til barnehagen ved å forhalde seg aktivt til samfunnet og samfunnsendringar som vedkjem barn, familiar, oppvekst og barnehage (5.2 Profesjonsretting).

Samfunnet setter krav til oss som kyndige brukere av IKT til hverdagslige gjøremål på nett, eller ved å holde seg oppdatert på ny teknologi eller medieinnhold som barna er kjent med eller opptatt av.

DEL 2, NASJONALE RETNINGSLINJER FOR KUNNSKAPSOMRÅDER:

- Kunnskapsområdet omfatter barns utvikling, lek og læring i et samfunn preget av mangfold, endring og kompleksitet. Kunnskapsområdet skal gi forståelse og innsikt som barnehagelæreren må ha for å kunne legge til rette for og lede lek, læring og dannelsesprosesser.

Det er åpenbart at barns virkelighet inkluderer digital lek, digital læring og digitale dannelsesprosesser.

Ledelse, samarbeid og utviklingsarbeid

Kunnskapsområdet tematiserer pedagogisk ledelse i barnehagen, personalledelse og ledelse av endrings- og utviklingsprosesser i et mangfoldig barnehagemiljø samt samarbeid med foresatte og eksterne instanser. I kunnskapsområdet vektlegges forståelse av hvordan lederhandlinger kan bidra til å styrke barnehagen som lærings- og utviklingsarena og sikre et likeverdig og inkluderende fellesskap for barn, foresatte og personale. Veiledning og ledelse av barns og medarbeideres læringsprosesser har en sentral plass samt bruk av ulike metoder og verktøy som egner seg for å utforme strategier, igangsette og lede utviklingsarbeid.

I dette avsnittet om ledelse, utvikling og samarbeid, kunne man lagt til et digitalt perspektiv i hver setning. Å være leder i barnehagen har mange fasetter, og innebærer mange ulike arbeidsoppgaver som har eller bør ha et IKT-perspektiv. Dette krever en digital kompetanse knyttet til utfordringer om sikkerhet og personvern. Barnehagelæreren må også kunne være veileder og 'fyrtårn' når det gjelder barnehagens digitale aktiviteter: administrativt, pedagogisk og i alle samarbeidsprosesser. Det ville kunne være interessant med en egen studie av hvordan utdanningene tematiserer og rustet studentene til å bli digitale ledere, i endrings- og utviklingsprosessene som beskrives her.

Rammeplanen beskriver en utdanning med en «heilskapleg profil [som] inneber at læringsarenaene utfyller kvarandre og at kunnskapsområda samla utgjør ein heilskap». Det kreves et øvet blikk og bevissthet for å kunne lese inn et digitalt perspektiv der det ikke står tydelig i rammeplanen og for å se digitale verktøy i sammenheng med rammeplanens overordnede målsettinger.

Når den nye barnehagelærerutdanninga har gått fra 10 fag til 6 kunnskapsområder, understrekes i enda større grad enn før behovet for tverrfaglighet. I tillegg til å være en speiling av praksis i barnehagene legger dette tverrfaglige perspektivet opp til at også digital kompetanse integreres i alle kunnskapsområder, og også på denne måten implisitt pålegger utdanningene å gi studentene digital kompetanse.

Å lese inn et IKT-perspektiv i disse tekstene / sentrale kunnskapsområdene forutsetter en digital modenhet hos leseren, at vedkommende har kommet langt i arbeidet med å koble IKT på sin egne prosesser rundt barnehageprofesjonen. Dette er vanskelig å sikre uten at digital kompetanse spesifiseres under alle læringsutbyttebeskrivelsene, både som ferdigheter, kunnskaper og generell kompetanse.

Å inkludere digital kompetanse i barnehagelærerutdanning handler dermed ikke bare om ferdigheter og verktøy. Det handler om å oppøve et digitalt perspektiv hos både utdannere og studenter, slik at de implisitte betydningene av IKT ikke overses. Å etablere en digital læringsarena tidlig i utdanningene gjør at et slikt perspektiv naturlig inngår i utdanningens helhet.

4. Digital kompetanse – betraktninger og innhold

Bakgrunn for begrepet ‘digital kompetanse’

Begrepet ‘digital kompetanse’ rommer flere tidligere definisjoner og tradisjoner som det kan være interessant å nevne når vi skal se nærmere på hva begrepet betyr i en barnehagefaglig sammenheng.

Som denne gjennomgangen vil vise er vi enda i en oppstartsfase hva gjelder bevissthet og definering av digital kompetanse, og det er flere begreper som her tangerer hverandre. Og samtidig er det viktig å huske at både teknologi og barns ferdigheter i stadig utvikling. Vi kommer dermed aldri til å komme i ‘mål’ – til en definisjon vi kan holde fast i over lengre tid. Det viktigste er derfor at vi skaper et grunnlag for de videre diskusjonene, en arbeidsdefinisjon som vi kan bruke når rammeplanen skal implementeres og som stadig kan videreutvikles.

Kompetanse-begrepet som benyttes her er den norske oversettelsen av det engelske Literacy-begrepet, som fra 70-tallet og fremover får betegne idealet om at mediekompetente unge og voksne behersker mediens språk (betegnet som Film / Media / Information Literacy etter hvert som flere medier og medieuttrykk tas inn i folden), hvilket vil si evnen til å kunne avlese, analysere og produsere medieprodukter. I både skole- og barnehagesammenheng har dette også blitt omtalt som det utvidete tekstbegrep.

Der Media Literacy fra starten (70-tallet) er knyttet til ideologikritikk hvor særlig populærkulturen ses som uttrykk for en samfunnsorden og kommersiell påvirkning som elever skal lære seg å gjennomskue, er satsningene på IT fra 90-tallet og fremover betraktelig mer teknologi-positive. I dag er egenproduksjon sentralt både som utgangspunkt for egne kreative uttrykk og som inngangsport til kritisk refleksjon i begge tradisjonene.

I dag opererer Unesco med begrepet Media and Information Literacy (på norsk Medie- og informasjonskunnskap)¹⁵ som akkompagnement til IKT (Informasjons- og kommunikasjonsteknologi), altså et begrep som rommer både teknikk og budskap, kunnskaper og ferdigheter.

¹⁵ Ulla Carlsson (red.) Medie och informationskunnighet i nätverkssamhället. Skolan och demokratin, Nordicom 2013

Unesco operasjonaliserer begrepet med følgende ferdigheter:

Media Literacy

Understand the role and functions of media in democratic societies.	Understand the conditions under which media can fulfil their functions.	Critically evaluate media content in the light of media functions.	Engage with media for self-expression and democratic participation.	Review skills (Including Information and Communication Technology, ICT) needed to produce user-generated content.
---	---	--	---	---

Information Literacy

Define and articulate information needs.	Locate and access information.	Assess information.	Make ethical use of information.	Communicate information	Use ICT skills for information processing
--	--------------------------------	---------------------	----------------------------------	-------------------------	---

Digital kompetanse må i vår sammenheng kunne ses som en speiling av Medie- og informasjonskunnskap. I Kunnskapsløftet ble digitale ferdigheter etablert som en av fem sentrale grunnferdigheter i grunnskolen, sammen med å lese, skrive, regne og muntlig fremføring:

Digitale ferdigheter vil si å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver, innhente og behandle informasjon, skape digitale produkter og kommunisere. Digitale ferdigheter innebærer også å utvikle digital dømmekraft gjennom å tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk.¹⁶

Her ser vi at ferdighetsbegrepet ikke bare handler om teknisk håndtering av verktøy, men også å kunne bruke og avkode innhold og egen produksjon.

¹⁶ Rammeverk for grunnleggende ferdigheter, s. 6. Utdanningsdirektoratet www.udir.no.

Det samme rammeverket operasjonaliserer dessuten digitale ferdigheter i ulike ferdighetsområder og ulike nivåer:¹⁷

Digitale ferdigheter som grunnleggende ferdighet					
Ferdighetsområde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4	Nivå 5
Tilegne og behandle	Leser hypertekst og enkel interaktiv informasjon og bruker bilde- og ikonbasert navigasjon	Gjør enkle digitale søk, og leser og tolker informasjon fra digitale kilder. Bruker enkle digitale ressurser og verktøy for informasjonsbehandling og læring.	Velger og vurderer informasjon og søkestrategier fra digitale kilder. Bruker ulike digitale verktøy og ressurser for informasjonsbehandling og læring.	Filtrerer, omformer og sammenstiler informasjon fra digitale kilder. Bruker relevante søkeverktøy og behersker søkestrategier i arbeid med fag.	Innhenter og organiserer løpende oppdatert digital informasjon. Bruker avanserte søkestrategier og kilder i arbeid med fag.
Produsere og bearbeide	Skriver enkle tekster på tastatur og lager enkle digitale sammensatte tekster. Kjenner til enkel digital kildebruk og opphavsrett.	Lager digitale sammensatte tekster med ulike elementer og enkle digitale formkrav. Bruker enkel digital kildebruk og opphavsrett, også ved gjenbruk og videreutvikling.	Lager digitale sammensatte tekster med lenket innhold. Forstår og bruker digitale formkrav i egne tekster. Refererer til digitale kilder og bruker regler for opphavsrett.	Produserer og redigerer digitale sammensatte tekster. Refererer til og vurderer digitale kilder i aktuelle faglige situasjoner.	Velger og bruker digitale verktøy ut fra behov, digitale formkrav, arbeidsform og mottakere. Forvalter opphavsrett på egne digitale produkter. Behersker digital kildehenvisning.
Kommunisere	Bruker enkle digitale verktøy og medier i presentasjon og kommunikasjon	Bruker et utvalg digitale verktøy og medier i presentasjon og kommunikasjon.	Bruker ulike digitale verktøy og medier for å formidle et budskap både i enkelt- og i gruppekommunikasjon.	Bruker digitale medier og verktøy for å formidle et budskap presist for kommunikasjon og dokumentasjon.	Velger, vurderer og bruker digitale kommunikasjonsverktøy og medier ut fra ulike faglige behov.
Digital dømmekraft	Følger enkle regler for digital samhandling. Kjenner til enkle regler for personvern på internett.	Bruker grunnleggende nettvett og har kunnskap om regler for personvern på internett.	Bruker nettvett og følger regler for personvern på Internett og i sosiale medier.	Bruker Internett og sosiale medier forsvarlig.	Har evne til etisk refleksjon og vurdering av Internett og sosiale medier som kommunikasjon- og informasjonskanal.

I denne rapporten vil vi bruke begrepet IKT for å betegne digitale verktøy og medieinnhold. Det generelle begrepet digital kompetanse vil vi bruke bredt, for å betegne ferdigheter i bruken av digitale verktøy, evne til å avlese og analysere medieinnhold, knyttet til det generelle dannelsesbegrepet.

Men en generell definisjon av digital kompetanse holder ikke om vi vil kunne diskutere det spesifikt barnehagefaglige. Som vi ser av operasjonaliseringen ovenfor er indikatorene på digital kompetanse i skolen knyttet til både en skolespesifikk undervisningssituasjon og til ferdigheter og alderstrinn tilpasset skolens hverdag, og ikke barnehagens.

Som vi har sett i kapittel 3, refereres det i rammeplanen til små barns gryende digitale ferdigheter. Disse gryende ferdighetene vil være en naturlig oppstart og overgang til ferdighetsområdene i grunnskolen og den videre nivåoppbyggingen i utdanningssystemet. En like detaljert operasjonalisering av digital kompetanse for barnehagebarn gjenstår imidlertid å utarbeide.

¹⁷ Ibid., s. 7.

IKT i barnehagen

Som vi har sett er digitale ferdigheter med Kunnskapsløftet integrert i grunnskolens rammeplanverk. Men der digital kompetanse i skolen regnes som basisvare, har det i barnehagesammenheng fram til nå vært mer å regne som et eksklusivt – og frivillig – krydder. Formuleringen om digital kompetanse i rammeplanen for barnehagen: "Barn bør få oppleve at digitale verktøy kan være en kilde til lek, kommunikasjon og innhenting av kunnskap¹⁸ fremstår som en oppfordring, ikke et krav.

Barnehagesektoren ble ikke omfattet av Kunnskapsløftets sidestilling av digitale ferdigheter med de andre grunnleggende ferdighetene. Dette speiles også i situasjonen på praksisfeltet: IT-opprustningene av skolene på 90-tallet og fremover kom ikke barnehagesektoren til gode. Selv i dag er det varierende tilgang på utstyr og nett-tilgang i mange av landets barnehager.

Barnehagens tradisjon og arbeidsmåter inviterer til å ta opp i seg samfunnsendringer: Barnehagen er en lærende organisasjon som skal speile samfunnet, hvilket er et mål for både rammeverk og praksis. Barnehagens tverrfaglige innretning så vel som barnehagelærerens fokus på barnegruppen og det individuelle barnets forutsetninger og interesser, legger til rette for å 'snu seg rundt' når omverden krever det.

Dette burde tilsi at IKT-perspektivet på en naturlig måte vil kunne bli en del av barnehagens utvikling. Barnehagefaget har likevel vært preget av fravær av kunnskap eller motstand mot IKT. En gjenganger i argumentasjonen er at bruk av IKT utgjør en trussel mot for eksempel barnehagens tradisjon med fysisk aktivitet og fri lek. Denne argumentasjonen er i ferd med å vike for nysgjerrighet og utprøving.

Mange barnehager IKT med et pedagogisk fortegn i den tro at man da 'er digital'. Et stort utvalg digitale lek-og-lær tilbud sikrer at barnehagene kan arbeide med både rammeplanens fagområder og det digitale. Samtidig kan sjangeren pedagogisk programvare også skape et kunstig skille mellom verktøy som ønsker å være pedagogisk og verktøy som har brukes pedagogisk. All IKT kan ha pedagogisk potensiale, det er opp til barnehagelæreren å ha kompetanse til å utnytte det der man har best utbytte.

En grunnleggende forståelse av hvordan digital teknologi og digitalt innhold er en del av moderne barnekultur må være fundamentet for å opparbeide vurderingsevne og evne til kritisk bruk. En bred digital kompetanse handler derfor om å anerkjenne den moderne barnekulturen som utgangspunkt for opplegg i barnehagen. Som rapporten *Småbarns digitale univers*¹⁹ har vist, er variasjonen i barns erfaringer med IKT stor – mange håndterer flere digitale univers, andre har ingen egne erfaringer.

Barnehagelærerens evne til å møte barna der de er - og arbeide med de erfaringer og referanser barna har med seg - blir derfor mer sentral i arbeidet med implementeringen av digital kompetanse, enn verktøyene selv. For eksempel kan barnehagelæreren gjenkjenne at barnas lek er inspirert av barne-TV og gripe anledningen til videre utforskning i andre univers. På denne måten kan barnehagelæreren utøve og skape digital kompetanse uten å benytte et eneste skjerm Brett eller kamera.

Som vi her ser, anes konturene av en egen profesjonsretting i barnehagens digitale praksis. Hvilke forutsetninger gir dette for digital kompetanse i utdanningene og hva er indikatorene på en slik kompetanse?

¹⁸ Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, Kunnskapsdepartementet 2012, s. 27.
Se: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/lover_regler/forskrifter/2011/forskrift-om-rammeplan-for-barnehagens-i.html?id=631906.

¹⁹ Senter for IKT i utdanningen 2011.

Profesjonsfaglig digital kompetanse i lærerutdanninga

I arbeidet med digital kompetanse i barnehagelærerutdanninga kan det være nyttig å se nærmere på arbeidet i grunnskolelærerutdanninga (GLU) for å nærme seg en bedre forståelse av begrepets innhold.

NIFU-rapporten IKT i lærerutdanningen: På vei mot profesjonsfaglig digital kompetanse?²⁰ peker på interessante aspekter ved IKT-satsninger i GLU:

Så lenge ikke alle fagansatte i lærerutdanningene er på et tilstrekkelig "digitalt faglig nivå" i lærerutdanningene vil dette gå ut over studentenes mulighet for å tilegne seg helhetlig pedagogisk tilnærming til IKT. Når lærerstudentene i stor grad er prisgitt "ildsjeler" for å lære om IKT og bruk av digitale verktøy i det pedagogiske arbeidet, blir utdanningen i beste fall noe tilfeldig når det gjelder i hvilken grad studentene forberedes på å selv undervise ved hjelp av IKT i egen lærerprofesjon. Lærerutdanninger som har egne kompetansemiljø knyttet til IKT og læring er viktige drivere i arbeidet med å få fagansatte til å arbeide med IKT i sin pedagogiske praksis, men slike miljø har ikke mandat til å få alle lærere med, og ofte er det lærere som allerede kan en del som benytter seg av kompetanseutviklingsmuligheter som slike miljø kan bidra med. (s 8)

Innføring av arbeidskrav, det vil si obligatoriske innleveringer for å kunne gå opp til eksamen, er imidlertid eksempel på hvordan digital kompetanse kan ivaretas ved lærerutdanningen. I dette ligger det imidlertid en risiko for at digital kompetanse i verste fall får kun en verktøydimensjon fremfor å inkluderes i en mer omfattende pedagogisk tilnærming. I slike tilfeller kan arbeidskrav med IKT risikere å bli en hvilepute eller et IKT-alibi for lærerutdanningen. Motsatt har vi også sett at arbeidskrav med IKT kan integreres i mer omfattende læringsprosesser. (s 8)

Rapporten konkluderer altså med at digital kompetanse må omfatte alle kreftene i grunnskolelærerutdanninga og at man også må ta andre middel i bruk enn formelle (arbeids-) krav for å skape en bred digital kompetanse hos studentene.

NIFU-rapporten etablerer her begrepet om 'profesjonsfaglig digital kompetanse', altså en kompetanse man skal inneha i utøvelsen av sitt yrke, som ikke nødvendigvis er det samme som en generell digital kompetanse. Barnehagelærerens profesjonsfaglige digitale kompetanse handler ikke om å kunne beherske Facebook eller nettbrett, det handler om å kunne bruke disse verktøyene og plattformene i sin administrative og pedagogiske praksis, for eksempel for å holde kontakten med foreldre, eller for å kunne delta i lek og dokumentasjon sammen med barna.

Å kunne gjennomføre en lignende, systematisk undersøkelse av digitale satsninger i barnehagelærerutdanningen som NIFU-rapporten, vil på sikt være svært interessant. I dette forprosjektet har vi speilet NIFU-rapportens arbeid ved å i første rekke identifisere ildsjelene og styrke kompetansemiljøenes nettverksarbeid ved å sammen la dem diskutere nettopp definisjoner av profesjonsfaglig digital kompetanse, arbeidskrav og læringsutbyttebeskrivelser, digitalt og på en workshop. Som vi skal se er det flere av konklusjonene som synes være de samme på barnehagefeltet.

Men definisjonen av en profesjonsfaglig digital kompetanse kan vi ikke ta direkte fra skolens verden, barnehagelærerutdanningen må finne sitt eget innhold og betydning av begrepet med forankring i egen rammeplan. Gjennom dialogen med forprosjektets aktører har forprosjektet tatt de første skrittene på veien mot en slik definisjon.

²⁰ Forfattere: Cathrine Tømte, Asbjørn Kårstein, Dorothy S. Olsen. Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning, 2013.

Profesjonsfaglig digital kompetanse i barnehagelærerutdanninga

Når dette forprosjektet gjennomføres har utdanningene akkurat kommet i gang med definisjonen av digital kompetanse i den nye barnehagelærerutdanninga gjennom arbeidet med programplaner før oppstarten av det aller første skoleåret.

Valget om å gjøre digital kompetanse til en generell kompetanse i rammeplanen og på denne måten implisitt forutsette at denne er 'smurt utover' kunnskapsområdene, er muligens for å understreke at digitale verktøy skal være like naturlig å velge - eller velge bort - som andre verktøy. I tråd med dette har også utdanningene har startet med å formulere generelle krav om digital kompetanse i sine programplaner²¹, i tillegg til at enkelte utdanninger fortsatt tilbyr digitale fordypningsfag.

Hvis intensjonen er å sidestille digital kompetanse med andre av utdanningas læringsmål rekker det imidlertid ikke å ha digital kompetanse 'mellom linjene'. For å skape bevissthet om at digital kompetanse er en naturlig del av barnehagelærerutdanninga må man gjennom en fase hvor behov tydeliggjøres, ferdigheter operasjonaliseres og arbeidskrav formuleres. Dette kan synes paradoksalt om det man tilstreber er en sidestilling av ulike kompetanser.

Men i den overgangsfase vi befinner oss i må digital kompetanse operasjonaliseres og kartlegges grundig, slik NIFU-rapporten har gjort for lærerutdanningen. Bare slik kan man følge utviklingen i dette feltet og kunne diskutere nye innsatser for kompetanseløft i utdanningene.

Dette forprosjektet ønsker å ta det første skrittet i denne retningen ved å gi 'profesjonsfaglig digital kompetanse' i barnehagelærerutdanningen et innhold.

---

²¹ Det har ikke vært rom for en grundig analyse og sammenligning av de 18 utdanningsinstitusjonenes programplaner i dette forprosjektet, men dette ville vært et godt tema for videre arbeid, for å undersøke systematisk hvordan formuleringene i programplanene er utformet og hvordan dette påvirker implementeringsarbeidet.

Et innhold til begrepet Profesjonsfaglig digital kompetanse

Med denne rapporten introduserer vi begrepet profesjonsfaglig digital kompetanse i en barnehagefaglig sammenheng:

Profesjonsfaglig digital kompetanse i barnehagen tar utgangspunkt i barnehagebarnet. Med profesjonsfaglig digital kompetanse mener vi barnehagelæreren evne til å bruke digitale verktøy både pedagogisk og i eget arbeid. En digitalt kompetent barnehagelærer kan bruke IKT mangfoldig og hensiktsmessig for å realisere målsettingene i rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver.

Denne definisjonen bygger på følgende betraktninger om det mangfoldige innholdet i profesjonsfaglig digital kompetanse:

- IKT er en naturlig del av barnehagens pedagogiske praksis.
- I det pedagogiske tilbudet ser og anerkjenner barnehagelæreren det enkelte barns digitale liv som et utgangspunkt for barnets utviklingsprosesser og danning.
- I praksis innebærer dette at barnehagelæreren bruker IKT i administrasjon, foreldrekontakt, egne utviklingsprosesser og i et variert pedagogisk tilbud.
- Profesjonsfaglig digital kompetanse handler om å ha tilgang til en bred pedagogisk palett: å kunne benytte et stort arsenal digitale verktøy og digitalt innhold på en hensiktsmessig måte.
- For å realisere rammeplanens innhold og oppgaver må barnehagelæreren:
  - Inkludere IKT i praksis i barnehagen der det digitale gir pedagogisk verdi
  - Ha kunnskap og bevissthet om digitale skiller og etiske utfordringer
  - Stimulere barnas evne til å velge, bruke og vurdere²² IKT
  - Stimulere barnets digital dømmekraft²³ og nettikette gjennom refleksjon og medvirkning

Å styrke dette digitale perspektivet i barnehagens innhold og oppgaver vil gi barna egne erfaringer - og dermed bygge gryende digitale ferdigheter. Slik understrekes det også at det er barnehagelærernes ansvar å sikre at barns digitale ferdigheter forbereder dem til skolestart og kravene de møter i videre skolegang.

Som vi har sett av NIFU-rapporten krever det at også utdannerne besitter profesjonsfaglig digital kompetanse for å kunne realisere disse målene. For barnehageutdanningens lærere kan vi støtte oss på NIFU-rapportens definisjon av profesjonsfaglig digital kompetanse i utdanningen som:

... å kunne bruke IKT for å forberede undervisningsopplegg, pedagogisk bruk av IKT i egen undervisning, i eget administrativt arbeid og i evaluering og forskning (s. 12).

Også barnehagelærerutdanningas ansatte må dermed kunne beherske digitale ferdigheter i eget arbeid og kunne benytte disse i pedagogiske sammenhenger innen høyskole og universitet for å kunne sikre at fremtidige studenter har den samme kompetansen.

²² Tilsvarende ferdighetsområdene Tilegne og behandle, Produsere og bearbeide samt Kommunisere fra Rammeverk for grunnleggende ferdigheter, s. 6, sitert ovenfor.

²³ Se operasjonaliseringen fra Rammeverk for grunnleggende ferdigheter, s. 6, sitert ovenfor.

5. Fra plan til praksis: Implementeringen av rammeplanen

Med unntak av Høgskulen i Sogn og Fjordane har landets barnehagelærerutdanninger bare vært i gang med utrulling av reformen i noen få uker når dette forprosjektet avsluttes. Det er derfor for tidlig å evaluere implementeringen av rammeplanen i den nye utdanningen.

Deltakerne i forprosjektet har imidlertid pekt på en rekke utfordringer hittil i arbeidet som man vil måtte adressere i det videre arbeidet. Utfordringene er så mange at det er kan være nyttig å tegne opp landskapet for barnehagelærerutdanningen, dets aktører, deres utfordringer og interessene de representerer, for å få en god oversikt.

Aktørbeskrivelser

Kunnskapsdepartementet (KD)

KD har ansvaret for alle utdanninger, i dette tilfellet både barnehagelærerutdanninga og barnehagen. Departementets fremste styringsverktøy for utdanningene er rammeplanene, respektive Rammeplan for barnehagelærerutdanning (2012) og den ventede revisjonen av rammeplanen for barnehagen (2015).

Som vi har sett ovenfor nevner både rammeplanen og retningslinjene digital kompetanse og digitale verktøy. I tillegg er det en rekke områder der et digitalt perspektiv er sentralt, men hvor man ikke kan ta for gitt at alle utdannere leser dette inn i formuleringene.

Kunnskapsdepartementet fremmer en rekke tiltak for hele sektoren i Kompetanse for framtidens barnehage 2014-2020, Strategi for kompetanse og rekruttering. Her beskrives de ansattes kompetanse som den viktigste enkeltfaktoren for at barn skal trives og utvikle seg i barnehagen. Kompetanseløftet ses i sammenheng med den nye barnehagelærerutdanningen, hvor et tett samarbeid med praksisfeltet trekkes fram. Utdanningen skal gjøre studentene best mulig rustet til å møte de oppgavene dagens barnehager står ovenfor.

Senter for IKT i utdanningen (IKT-senteret)

IKT-senteret er underlagt departementet og har som oppgave å øke kvaliteten i opplæringen med bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi for 'sluttbrukerne' i undervisningsinstitusjonene, i denne sammenhengen barna i barnehagene og studentene på barnehagelærerutdanninga. For å nå disse målgruppene må altså de som gir det pedagogiske tilbudet adresseres, i denne sammenheng utdannere (og barnehagelærere). IKT-senteret er sentralt som politisk pådriver for IKT-spørsmål, samt som inspirator og samordner nasjonalt, av digitale delingsressurser, nettverkstreff etc. IKT-senteret er avhengig av lokale og regionale samarbeidspartnere for å forankre nasjonale tiltak.

Det ligger i IKT-senterets oppdrag og sentral rolle å tematisere begrep som 'digital kompetanse' og diskutere deres innhold.

Utdanningene

Det fins 18 norske utdanningsinstitusjoner, høyskoler og universitet, som tilbyr barnehagelærerutdanning. Med start høsten 2013 erstatter denne utdanningen den tidligere førskolelærerutdanningen.

Det er utdanningene som styrer de overordnede rammene for undervisningen, lokalt på utdanningsinstitusjonen. Bevissthet om viktigheten av profesjonsfaglig digital kompetanse må finnes i ledelsen, slik at IKT prioriteres og at det fins utstyr og rom for utprøving, pedagogisk og teknisk IKT-support, samt ressurser til kompetansebygging og etterutdanning.

Utdanningsledelsens prioritering av FoU-ressurser vil også avspeile prioriteringen av digitale spørsmål.

Studieleder

Studieleder er, sammen med andre dekaner og den øvrige ledelsen, ansvarlig for barnehagelærerutdanningen som helhet. Studieleder har ansvaret for utarbeidelsen av programplaner / fagplaner og semesterplaner, i tråd med rammeplaner og nasjonale retningslinjer. Vedkommende har også ledelsesansvar for enheten og for digitale spørsmål, sammen med andre små og store spørsmål i utdanningens hverdag, og overgripende innsatsområder som mangfold og de aller minste barna.

Studieleder skal sikre at et digitalt perspektiv og -aktiviteter er nedfelt i vurderingsformer, arbeidskrav og læringsutbyttebeskrivelser for utdanninga. Studieleder er dessuten ansvarlig for strukturelle beslutninger om digitale verktøy i undervisningsmetodene, som å bruke digitale undervisnings- og eksamensformer.

Det er studieleder som har ansvaret for at ildsjelene som drar lasset for digital kompetanse ikke brenner ut, men at man understøtter denne drivkraften til å skape varige endringer, gjennom delingskultur og strukturelle tiltak. Studieleder må være kunnskapsrik om profesjonsfaglig digital kompetanse og de pedagogiske mulighetene IKT gir og alliere seg med ildsjelene for å skape gode rammer for kompetanseutvikling og mentorskap, for å ufarliggjøre digitale verktøy og håndtere gamle fordommer.

Det er også studieleders ansvar å sørge for at tverrfagligheten i studiet inkluderer digital kompetanse – og at denne defineres og praktiseres bredt, både som del av alle fagområder, og som særlige innsatsområder, knyttet til for eksempel nettvett og jus og etikk. Likeledes viktigheten av kjennskap til moderne barnekultur og hvordan denne kan være utgangspunkt for arbeid med digital kompetanse i barnehagen.

Faglærere

Ansatte ved barnehagelærerutdanninga har som oftest bakgrunn fra og ansvar for et fagområde (pedagogikk, norsk, naturfag, musikk, etc.). Det uttrykkes bekymring fra enkelte faglærerne om knappe tidsressurser, om det digitale perspektivet skal gå på bekostning av det faglige – og hvordan man skal klare å holde tritt med utviklingen med hensyn til nye verktøy.

Hvis den digitale kompetansen hos faglærerne ikke er til stede så kan den heller ikke skapes hos studentene, og fra flere hold etterlyses både en bedring av faglærernes kompetanse så vel som en samling av gode faglige begrunnelser på hvorfor vi skal bruke IKT for at alle faglærerne skal oppleve en nytteverdi av å arbeide digitalt.

For å få alle faglærerne med på laget kreves nye arbeidsmetoder for å sikre tverrfaglighet, et mål flere mener den nye utdanninga understøtter ved å ha slått sammen ti tidligere fag til seks kunnskapsområder. Denne tverrfagligheten er en forutsetning for å skape en bred pedagogisk kompetanse hos studentene hvor IKT er integrert. Det ønskes en delekultur på linje med barnehagens, med mentorskap og deling av gode eksempler.

I tillegg til god tilgang på utstyr er det sentralt for utdannerne at det fins tid til fordypning og utprøving av digitale verktøy. Faglærerne ber dessuten om nettverk og nye mentormodeller – en styrket delekultur både innen utdanninga og på regional og nasjonal basis.

Praksisveileder

Praksisveilederen koordinerer og strukturerer studentenes praksisperioder i samarbeid med faglærerne og er bindeleddet mellom utdanningene og praksisbarnehagene. På samme måte som med faglærerne er det viktig at disse har både kunnskap og motivasjon til også å veilede studentene i digitale metoder.

Ønsket om en tettere kobling mellom praksisfeltet og utdanningene går igjen i diskusjonene av utfordringer i forprosjektet. En slik tettere kobling kan både være som kilde til informasjon om hva som skjer innen pedagogisk praksis med IKT, og ved å bruke folk fra praksisfeltet som undervisere i utdanningene.

Barnehagelærerstudentene

Studentene er en sammensatt gruppe, bestående av både heltidsstudenter og en stor gruppe studenter i deltids- / etterutdanningsstudier. Det er et stor andel studenter som har erfaring fra barnehage og søker formell utdanning, eller som tar utdanningen i voksen alder – sammen med studenter som kommer rett fra videreutdanning.

Studentene har for det meste, spesielt de yngre studentene, en personlig digital kompetanse. Likevel er det mange som ikke kobler denne til en profesjonsfaglig digital kompetanse, og ser sin egen erfaring fra sosiale medier eller digitale verktøy som relevant i en barnehagefaglig sammenheng.

Studentenes praksisperioder nevnes også som en ubenyttet mulighet for tettere samarbeid med praksisfeltet. Praksisperiodene kunne både være en mulighet for studentene til å drive eget IKT-arbeid (sikret ved arbeidskrav i en eller flere av praksisperiodene), eller for eksempel gi studentene i oppgave å samle og kategorisere god pedagogisk programvare, for å sørge for at utdanningene var best mulig oppdatert.

Praksisbarnehagen

Retningslinjene for barnehagelærerutdanninga slår fast at studentene skal ha 3 praksisperioder over 3 år, der 95 av minimumskravet på 100 skal foregå i barnehage. Praksiskravet er integrert i alle kunnskapsområder og fordypninger. I praksisperioden får studenten en egen praksisveileder i barnehagen.

I motsetning til praksisskolene i grunnskolelærerutdanningen fins det ingen krav om digitalt utstyr eller kompetanse i kravene til praksisbarnehager.

Barnehagestyrer / -lærer

Når studentene kommer ut i arbeidslivet er deres digitale praksis ikke bare bestemt av utdanningen, men styres også av barnehagens utstyr, nett-tilgang og det øvrige personalets motivasjon og kompetanse. Det pekes på at det mangles både utstyr og IKT-support i mange av landets barnehager, selv om fokus-barnehagene allerede ligger i forkant på IKT-området. Ellers styres barnehagens mulighet til å arbeide aktivt med IKT av ressurspørsmål som tid med barna og antall barnehagelærere på jobb.

I den kommende studien *BarnehageMonitor*²⁴, en kartlegging av utstyr, bruk og holdninger knyttet til digitale verktøy i barnehagen, oppgir 74% av de spurte at de ønsker kurs og etterutdanning i pedagogisk bruk av digitale verktøy (enda flere ønsker kurs og etterutdanning i administrative verktøy), noe studien konkluderer som et tegn på høy motivasjon blant barnehagelærerne, men en viss rådvillhet om til hva / hvordan verktøy kan brukes.

²⁴ Senter for IKT i utdanningen, desember 2013.

Det fremheves som viktig å synliggjøre, gjennom gode eksempler, og kursing i praktisk bruk, hvordan digitale verktøy kan benyttes i en pedagogisk sammenheng, for at barnehagelæreren skal se koblingen mellom nye verktøy og eget virke, og for å kunne utnytte de verktøy som fins i nærheten og i barnas egne fortellinger og i frilek.

Foreldre

Foreldre er en sekundær «sluttbrukergruppe» av barnehagetilbudet. De berøres selvfølgelig av barnehagens pedagogiske bruk av IKT på vegne av barna, men også direkte, ettersom de involveres i barnehagens digitale praksis gjennom kommunikasjon-, administrasjon- og dokumentasjonsverktøy og -rutiner.

Foreldre er også 'portvoktere' og veiledere til barns bruk av IKT i fritiden. Rapporten *Småbarns digitale univers*²⁵, basert på intervju med foreldre om barns digitale vaner på fritiden, konkluderte at selv om det fins store variasjoner i gruppen 0-6 er mange barn, også de yngste, brukere av digitale verktøy til lek og frilek. Foreldrene i undersøkelsen er i hovedsak positive til barns bruk av digitale enheter, de følger med, deltar og setter rammene for barnas digitale aktiviteter.

Det er likevel ikke alltid like stor forståelse for hvorfor nettopp barnehagen skal gi barn digital kompetanse, eller hva denne kan innebære i en barnehagefaglig sammenheng.

Barn

Barna i barnehagen er de primære sluttbrukere for arbeidet med IKT - det er barnas digitale kompetanse som er sluttmålet for arbeidet både i utdanningen og i barnehagen.

I tillegg til å stimulere barnehagelæreres egeninteresse i IKT fremhever utdannerne barnas medvirkning og at barnehagelæreren må møte barna der de er. Dette skyldes både den «gratis» pedagogiske innfallsvinkelen man får til barnas egen kultur gjennom å være oppmerksom på det de selv bringer til barnehagen (på denne måten kan man arbeide med IKT uten et eneste «verktøy» i barnehagen). For å oppfylle rammeplanens målsettinger om å gi barn «gryende digitale ferdigheter» er det viktig at barna selv får prøve verktøyene og bli digitale produsenter - ikke bare konsumenter.

Rapporten *Småbarns digitale univers* viser at barn i alderen 0 - 6 har ulik tilgang på IKT, noen mangler helt erfaringer, andre har bred erfaring. En av rapportens konklusjoner er at barna i dag ikke bare har ett, men flere digitale univers. Disse ulike behovene barna ankommer barnehagen med, må pedagogisk ansatte kjenne til for å kunne gi et tilpasset tilbud.

Det er lett å lese inn en kausalitet eller en «næringskjede» i denne fremstillingen, med piler pekende nedover, som om kravene fra departementet risler ned gjennom systemet og til slutt kommer sluttbrukerne, barna, til gode, i beste fall i konsentrert form - i verste fall i en utvannet form.

Slik ser imidlertid ikke virkeligheten ut. Flere av deltakerne i forprosjektet peker på at det er i barnehagen det skjer mest på IKT-området. BarnehageMonitor peker likeledes på at barnehagelærernes motivasjon for å arbeide digitalt ikke kommer «ovenfra», fra ledelse eller strateginivå i barnehagen, men fra barna selv. Mange av barna er allerede digitale konsumenter og produsenter.

Det vi ser er derfor en vekselvirkning mellom nasjonale rammeplans-krav og barnehagens praksis, hvor behovet i barnehagene som gjør at barnehagelærerne også etterspør mer kunnskap.

Det er derfor kanskje bedre å bruke metaforen av en kjede hvor det er en mengde ledd som må kobles i hverandre og fungere sammen for å drive hjulene på «det digitale toget». For at vi skal realiseres målsettingene om profesjonsfaglig digital kompetanse så er det en rekke aktører og tiltak som må dra i samme retning.

«Det digitale toget»

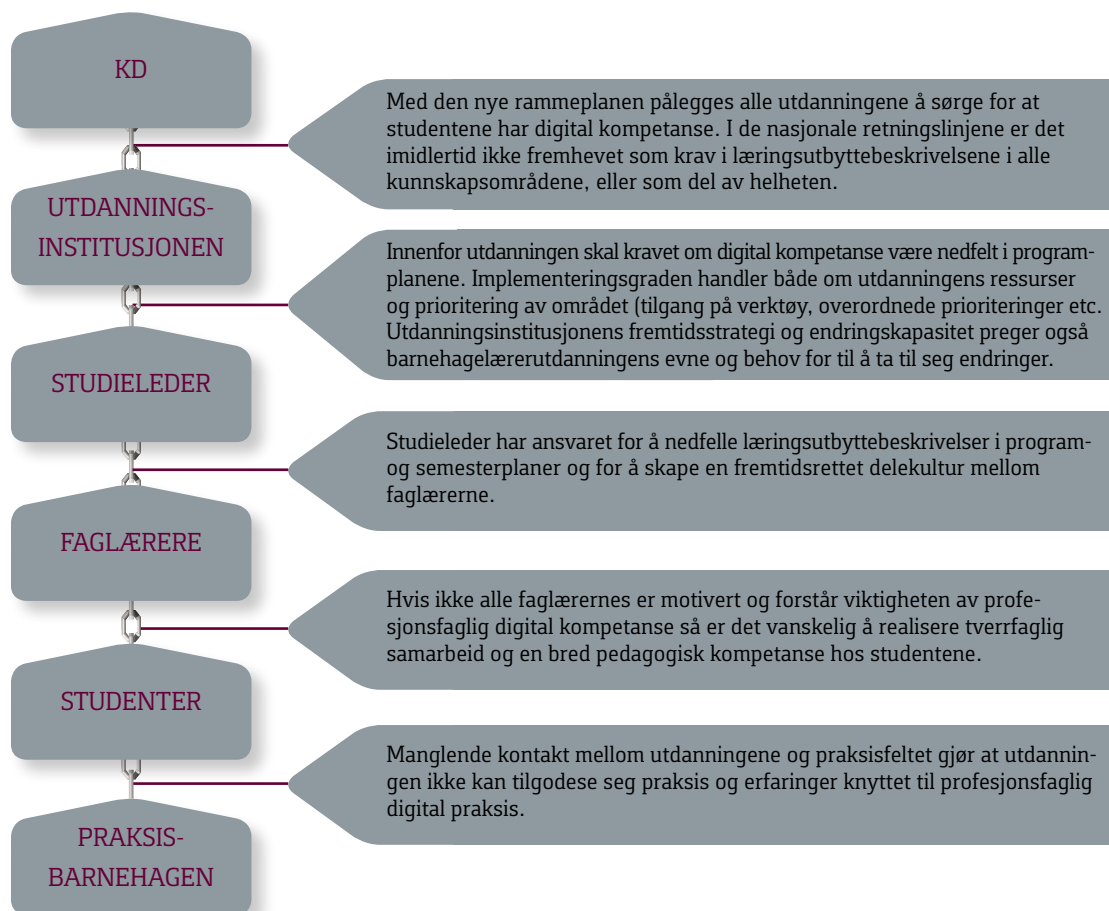
For å gi kraft og framdrift i samme retning, kan aktørene og tiltakene henge sammen som vogner som er kjedet sammen og tilsammen utgjør "et digital tog".

Spørsmålet blir i så fall: Hvor er det kjeden hopper av? Hvis rammeplanens krav formaliserer målsettingene om å møte den digitale virkelighet som allerede preger barnehagens hverdag, hvor langt har man kommet i utdanningene?

Hvis vi utelukkende fokuserer på utdanningsforløpet (ikke studentenes arbeidsliv og barnehagens hverdag), og ser på styringsverktøy og faktorer vi kan styre, så er svakhetspunktene, som vi har sett, flere. Jo flere svakhetspunkter i kjeden, jo lenger vei kan vi anta implementeringen har.

I illustrasjonen nedenfor illustrerer rektanget utdanningsinstitusjonen. Vi markerer svakhetspunktene internt i utdanningen og i forhold til omverden med røde streker for å tydeliggjøre hvor viktige sammenhenger kan glippe.

SVAKHETSPUNKTER SOM KAN UNDERGRAVE EN HELHETLIG SATSNING:

Det samme bildet må være utgangspunktet for en diskusjon av hva som kan gjøres for å styrke den profesjonsfaglige digitale kompetansen i utdanningene – og hos studentene. Ved å styrke disse leddene kan vi legge til rette for en helhetlig satsning i et nytt terreng.

6. Skifte kurs?

“Styrken ligger ikke i rammeplanen – den ligger i menneskene”, sier Henriette Jæger, høgskolelektor, Høgskolen i Oslo og Akershus, i et av forprosjektets dybdeintervju, med henvisning til de personlige faktorene som spiller inn på om profesjonsfaglig digital kompetanse realiseres i utdanningen og i barnehagen. Og som vi har sett er manglende detaljer i de formelle kravene til utdanningene bare en liten del av svaret på hvorfor barnehageutdanningene ligger etter med hensyn til profesjonsfaglig digital kompetanse.

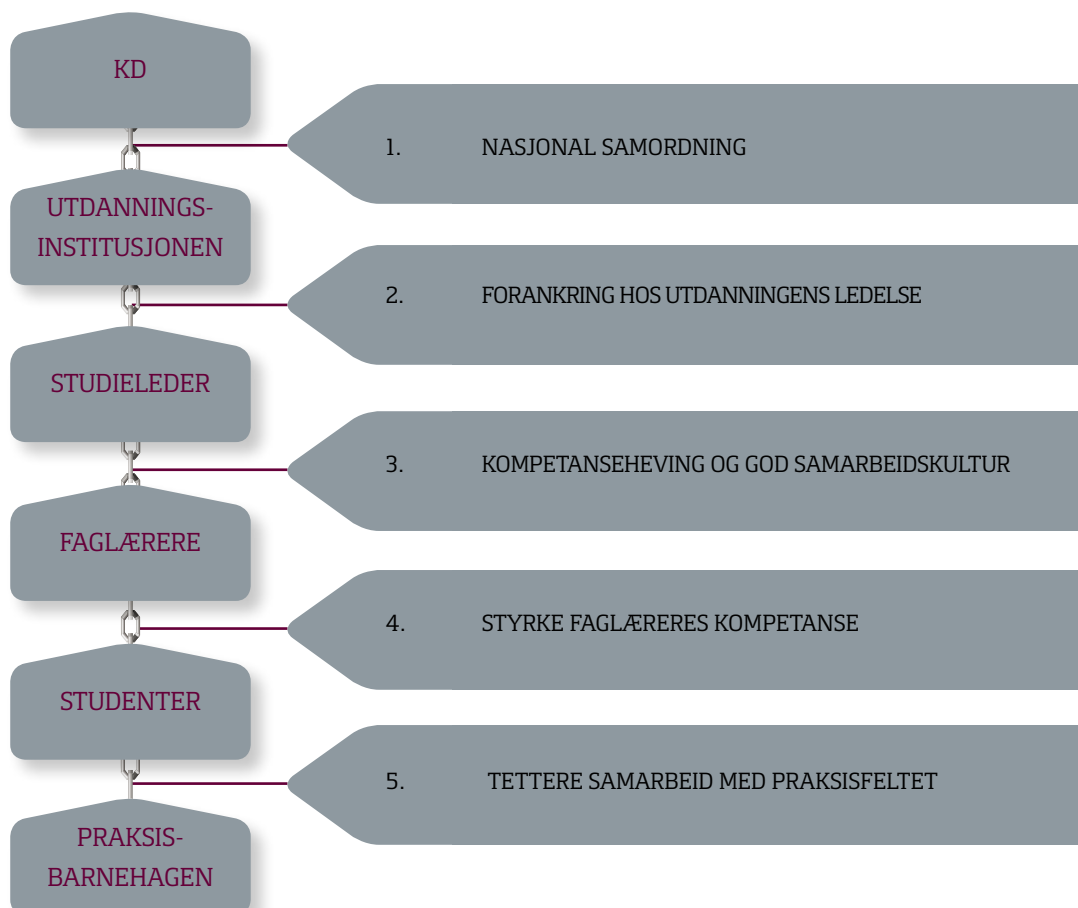
Det er ildsjelene som har skapt de gode eksemplene og erfaringene som fremtiden vil bygges på. Men det ønskede kompetanseløftet i barnehagelærerutdanninga som etterspørres fra deltakerne i forprosjektet kommer ikke fra ildsjeler alene. Det krever nye strukturer og etablert praksis på alle nivåer av utdanningen.

Å skape en helhetlig strategi for profesjonsfaglig digital kompetanse i barnehagelærerutdanninga ligger utenfor dette forprosjektets oppdrag, og avhenger dessuten av at målsettinger og ressursbruk forankres hos alle aktører.

Men fra arbeidet i forprosjektet er det identifisert en rekke tiltak som kan være medvirkende til å sette fart på arbeidet med den profesjonsfaglige digitale kompetansen i barnehageutdanningen. For å skape en god vekselvirkning mellom lovverk, utdanning og praksisfelt – og slik styrke de svake leddene det pekes på ovenfor – kan disse tiltakene organiseres i henhold til den samme kjeden som utfordringene:

MULIGE INNSATSOMRÅDER FOR Å STYRKE HELHETEN:

Jo sterkere denne kjeden er, jo enklere blir det å implementere profesjonsfaglig digital kompetanse i barnehagelærerutdanningen.

Det «digitale toget» kan utnytte alle krefter og oppnå maks fart.

Mulige videre tiltak

De følgende punktene er ideer hentet fra workshopen Skifte kurs?, supplert av ideer fra dybdeintervjuene og uformelle samtaler. Enkelte av punktene er slått sammen og omformulert, men sammen utgjør de en liste over mulige tiltak på de ulike nivåene:

1. NASJONAL SAMORDNING

- Digital kompetanse må komme inn i læringsutbyttebeskrivelsene i alle kunnskapsområder i retningslinjene og digital kompetanse må gjennomsyre rammeplanen for barnehagelærerutdanninga.
- Profesjonsfaglig digital kompetanse og begrepene som kobles til digital teknologi må operasjonaliseres og diskuteres videre.
- Det må produseres en nasjonal plan / veileder for systematisk arbeid med profesjonsfaglig digital kompetanse i barnehagelærerutdanningen som kan tilpasses og forankres lokalt.
- "Vi behøver et nettsted som bidrar til digital kompetanse med gode eksempler".
- Det behøves ressurser til kompetanseutvikling og etterutdanning (til kunnskapsområder og kompetansestrategi).
- Det behøves samlinger med kurs og inspirasjon, nasjonalt så vel som regionalt.
- Det bør skapes et nasjonalt nettverk med høgskolene, ressursbarnehager og IKT-senteret.
- Det bør utarbeides en startpakke for BLU med gode eksempler, programvare etc.
- Det bør etableres samarbeid med andre nasjonale tiltak som Nasjonalt Råd for Lærerutdanning (NRLU), Følgegruppa for barnehagelærerutdanningen osv.
- Satsninger / felles søknader om FoU²⁶-midler og SAK²⁷-midler bør koordineres nasjonalt.

---

²⁶ Forskning og Utvikling.

²⁷ Samarbeid, Arbeidsdeling og Konsentrasjon, Kunnskapsdepartementets midler avsatt til å redusere fragmentering av høyere utdanning i Norge gjennom økt samarbeid og arbeidsdeling mellom institusjonene.

2. FORANKRING HOS LEDELSE

- Det bør innføres obligatoriske praksisperioder for høyskoleledelsen for å forankre kunnskapen om barns digitale virkelighet i egne opplevelser.
- IKT-senteret bør hjelpe utdanningene med å sette IKT på agendaen lokalt.
- Utdanningene må Høgskole at det i alle prosjekt skal brukes IKT, uavhengig av hva prosjektet handler om.
- Det behøves ressurser til kompetanseutvikling og etterutdanning.
- Det bør fastslås et nasjonalt krav om digital eksamensform.
- Det bør fastslås et nasjonalt krav om at utdanningene skal tilrettelegge og sikre utstyr til så vel administrative som pedagogiske oppgaver.

3. KOMPETANSEHEVING OG GOD SAMARBEIDSKULTUR

- Studieleder bør legge til rette for delekultur med mentorordninger og systematisk tverrfaglig samarbeid.
- Det burde formuleres tydeligere krav til bruk av digitale verktøy i undervisningen på utdanningen.
- Studentene bør kunne opparbeide og vedlikeholde en katalog av pedagogisk programvare for utdanningen.

4. STYRKE FAGLÆRERES KOMPETANSE

- "Vi behøver arena og møteplass for deling av ressurser og erfaringer på kunnskapsområder".
- Regionale og nasjonale nettverk med faglærere med fokus på kompetansebygging.

5. TETTERE SAMARBEID MED PRAKSISFELTET

- Det bør arbeides med koordinering/samkjøring mellom praksisfelt og utdanning, med dialog, møtepunkt, samarbeidsprosjekt og erfaringsdeling.
- Det burde knyttes arbeidskrav til studentenes barnehagepraksis.

Kategoriseringen av disse tiltakene er litt vilkårlig, flere av dem kan passe på mange nivåer, og tiltakene korresponderer ikke nødvendigvis med institusjonenes nasjonale, regionale eller lokale ansvarsområde.

I denne omgang er ideene tenkt samlet inn som inspirasjon, med tanke på at de aktører som ønsker å gjøre en innsats på området lett vil kunne identifiseres sine egne interesser og korresponderende handlingsrom i en slik liste. Flere av disse kan gjøres lokalt eller regionalt, med utgangspunkt i utdanningenes eget arbeid. Andre krever en nasjonal innsats gjennom koordinering og friske midler for å kunne realiseres.

7. Konklusjoner

I forprosjektet har vi fokusert på å samle ildsjelene og aktørene innen digital kompetanse i barnehagelærerutdanningen. Vi har dokumentert landskapet og aktørene for å få et bilde av status for implementeringsarbeidet av rammeplanen og vi har startet det som har vist seg å være et nødvendig nettverksarbeid med både fysiske og digitale møter.

I denne rapporten har vi anlagt et bredt digitalt perspektiv, for å kombinere fokuset på tekniske ferdigheter med innsikt i dagens barnekultur og refleksjoner rundt didaktikk. Vi har sett at det krever digital kompetanse og et helhetlig digitalt perspektiv for å se hvordan digitale verktøy og ferdigheter er en naturlig del av rammeplanens helhetlige mål.

Rapporten har vist viktigheten av å ta frem en egen definisjon av PDK-begrepet (Profesjonsfaglig digital kompetanse) i barnehagesammenheng. Det fins viktig inspirasjon å hente i arbeidet med digital kompetanse i grunnskolen og i grunnskolelærerutdanninga, men definisjonene herifra kan ikke uten videre overføres til barnehagen.

At rapporten for første gang leverer et forslag til hva 'profesjonsfaglig digital kompetanse' er, er et nybrottsarbeid og et av de viktigste resultatene fra forprosjektet. PDK-begrepet (Profesjonsfaglig digital kompetanse) er en kompleks størrelse som ikke består av én, men mange kompetanser. Å starte arbeidet med å synliggjøre innholdet i begrepet gjør det håndterbart for aktørene og muliggjør både bruk av begrepet samt en fortsatt diskusjon om dets betydning.

Veien videre

Gjennom dialogen med aktørene på feltet har vi fått skissert en rekke utfordringer. Blant løsningene som melder seg på disse utfordringene har vi løftet aktørenes egne forslag og kategorisert disse i forslag til videre arbeid for å sørge for at alle utdanningene blir med på lasset.

Tiden er moden for et digitalt kompetanseløft i barnehageutdanninga. Hvis fremtidens barnehage tilbud skal speile samfunnet og ruste barna til å være kompetente deltakere i samfunnet, må digital kompetanse være en naturlig del av barnehagens arbeid med danning. Dette må rammeplanen bidra til å implementere, både i utdanninga og i praksisfeltet.

Som vi har sett ligger barnehagelærerutdanninga langt etter grunnskolelærerutdanninga i implementering og evaluering av digitale tiltak. Det er vårt håp at denne studien kan rede grunnen for ytterligere prosjekt som kan gi mer kunnskap om det pågående arbeidet i utdanningene, og sørge for å besvare flere av utfordringene som her er avdekket.

En av de viktigste konklusjonene i forprosjektet, bygget både på tilbakemeldingen fra aktørene så vel som de ferske tallene fra BarnehageMonitor, er at det største trykket på utdanningene kommer 'nedenfra'. Behovet for å møte barnas digitale virkelighet utgjør utdanningens største utfordring.

Her ligger en av de største mulighetene for utdanningene: Et tettere samarbeid med praksisbarnehager og praksisfeltet for øvrig. Dette skulle kunne innebære studiebesøk for ledelse, barnehagelærere som underviser på utdanningene og arbeidskrav til studenter, samt deres medvirkning i katalogisering og vurdering av pedagogisk programvare.

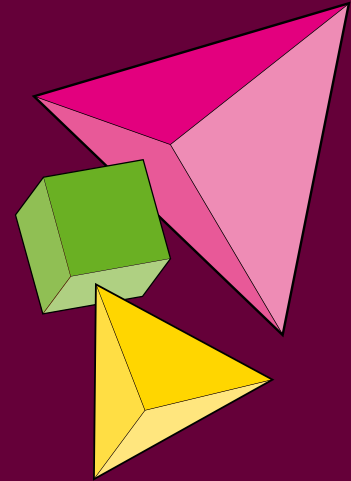
Aktørene i forprosjektet har vist stor vilje til handling, noe som styrker forutsetningene for å skape varige, strukturelle endringer. Kanskje skyldes dette nettopp barnehagefeltets lange tradisjon av å være lærende organisasjoner med stort fokus på praksis.

Uavhengig av motivasjon og forandringsvilje tar denne type endringsprosesser tid - og avhenger av ressurser, til digitale verktøy så vel som tid og penger til kompetanseutvikling. Som idékatalogen av foreslåtte tiltak i forrige kapittel viser er det mange av oppgavene som må starte hos utdanningene, blant annet å etablere delekultur og digitalt mentorskap, samt et tettere samarbeid med praksisfeltet.

Det er likevel viktig å peke på at man får størst effekt ved å koble lokale og regionale tiltak med nasjonal koordinering, nettverksbygging og fysiske møter. Noen av tiltakene krever også nasjonale tiltak, både med koordinering og ressurser, som satsning på nettverksbygging og ressurser til et reelt kompetanseløft av utdannelsenes egen profesjonsfaglige digitale kompetanse.

Tilbakemeldingen fra deltakerne i forprosjektet var at IKT-senteret er en viktig medspiller i dette arbeidet. Lokale planer for digital kompetanseheving bør ha støtte i en nasjonal samordning, og her spiller IKT-senteret spiller en viktig rolle som medspiller for Kunnskapsdepartementet i arbeidet med rammeplan og -betingelser for utdanningene.

En ny barnehagelærerutdanning gir tydelige krav om å skifte kurs ved å skulle ruste nyutdannende barnehagelærere med digital kompetanse. Hvordan kan vi støtte landets barnehagelærerutdanningsinstitusjoner slik at en ny kurs for utdanningene kommer hele barnehagesektoren til gode?

I dialog med institusjonene og barnehager har vi undersøkt hvordan den digitale tilstanden ser ut for dem som utdanner landets barnehagelærere, og hvordan samarbeid mellom utdanningene og praksisfeltet kan styrke kvaliteten i hele feltet. For å bidra til å skifte kurs foreslår vi i denne rapporten et innhold til begrepet profesjonsfaglig digital kompetanse med tiltak for det videre arbeidet i barnehagelærerutdanningen.
